

bo štel? In kaj bo štel? Koliko je bilo pobitih? Koliko je bilo ponemčenih? Koliko ponižanih, pretepenih, razseljenih! Kdo bo izmeril prizadejano sramoto, potočene solze, strah, negotovost?! Kdo bo izmeril težo prisiljenega molka, obup zaprtih ust, skoz katere ni smela materina beseda? Kdo bo štel bele kosti mrtvih v tej lepi zemlji, iz katere je zrastle dobrodošlica Buh vas primi in rodila, ne razumevanje, marveč nasilje?! Bomo šteli tiste, ki jih je, rod za rod, človeka za človekom, to nasilje zlomilo, pobilo, pohabilo, vrglo v naraščajočo strugo germanizacije, ali bomo šteli to, kar je ostalo. Ostalo s svojo besedo na zemlji dedov, s to čudno lepo pojočo govorico, ki je sosed in sodržavljan ne mara niti slišati. Saj, kaj pa je to? Kakšen jezik in čemu sploh? Ni ga bilo treba nekoč in ni ga treba danes! Naj izgine do kraja in z njim ljudje, ki ga, kdove čemu ljubijo in se ga oklepajo, kot se oklepa človek v tem svojem kratkem življenju vsega lepega, večnega: korenin zemlje, ki te hrani, krova domače hiše, materine besede. Res: kaj bi s tem, s to žalostno žalostjo, s to bolečo preteklostjo, s to negotovo prihodnostjo! Saj, končno, rešitev je jasna: asimilacija! Bilo je izrečeno jasno in glasno (in cinično) na najvišjem mestu, izrečeno med mnogimi besedami v tem zadnjem času novega nasilja in groženj, izrečeno kot edina možnost, ponujeno kot darilo: asimilacija!

Med vsemi besedami je ta zadela najbolj v živo. Žive mrličje terja in hkrati zagotavlja, da znanprej ne bo potrebno nobeno štetje več, nobeno preštevanje: stapljanje s tujim jezikom in utapljanje v njem je perspektiva, dokončno raznarodovanje pa velik cilj avstrijske demokracije. Nič več slovenske besede, nič več slovenskih knjig, slovenskih pesmi, nič več Njav čez jizaro, nič več Če Drava noj Zila nazaj potačo, nič več, nič več ne molitve ne kletve, še vzdih ne po slovensko, morda samo ob koncu vsega kakšen vdani amen! Amen kot zadnja mrzla beseda tistega poglavja, ki mu stoji na začetku zaupljivo topli Buh vas primi!

In s tem naj se pomirimo?!

Ivan
Potrč

Ljuba stara mačeha,

lahko bi ti rekel tudi sosed, ali ti si bila našemu slovanskemu življu vedno mačeha; mačeha si bila do tistih dni, ko smo potem morali iztrgati po šolah iz naših prvih čitank tvojega Jožefa in Franca ali Karla ali Cito in ko si se tudi ti sama z malce turobnosti poslovila od svojih cesarosti in od svojega cesarstva. Nikoli nisem lazil za tem, zakaj je tako skozi noč razpadlo tvoje veliko kraljestvo — imeli

smo pač doma svoje skrbi, s svojo Jugoslavijo in z njenimi kralji in kraljiči; zate pa smo vedeli, da se greš na veliko turizem, da ti celi svet pomaga in da se ti še kar godi. Vse to pa je bilo kratkega veka; kajti kmalu si se začela sama v sebi spreminjati: najprvo si naskočila delavske »trdnjave« na Dunaju in napravila krvavi petek ali pokol nad tistim svojim delavstvom, ki bi se edino moglo upreti na takratni tvoj jutrišnji dan barbarskim hitlerjanskim hordam onstran Linza in Salzburga; takrat pri tem in po tem pokolu je zaživelo v tvojih domovinskih nedrih vse, kar še ni prebolelo tvoje stare

cesarske slave, a ki je mogla biti še kako pogodu tvojim takratnim črnim režimom. Vendar pa je vsak paglavec lahko takrat v tej tvoji črni domovini spoznal, kako ne bo nič s tem cesarstvom, ki je zate enkrat za vselej minilo — namesto stare cesarske slave je Hitler temu tvojemu avstrijskemu razočarancu, predvsem pa mlademu in v tvoji deželici utesnjenemu svetu, prinesel sen o tisočletnem nemškem kraljestvu ter svojo rasistično pesem z jasnimi soldaškimi ciljem: Deutschland, Deutschland über alles! Bil sem ferijalec takrat in prepotoval sem celo tvojo takratno deželo: z vsakega hriba se je kazal zeleni ali beli ali rdeči hakekrajcovski rondo, na vsakem kilometru se je pomolela proti tujemu šolarju v višino stegnjena roka — tvoja domovina takrat je bila polna pričakovanja, hitlerjanski odrešitelj je moral samo čez mejo in k tebi sami priti — in sprejela si ga z odprtim naročjem. Druga stran tvoje domovine, ta je morala takrat obmolkniti, a kolikor se ni že kar skrajna znašla v koncentracijskem taborišču.

Ta taborišča smrti so zrasla tudi v tvoji domovini in tako je tudi mene kot tvojega nekdanjega in otroškega podanika, a ki ni bil, kakor se šika, doletela ta zla sreča, da sem se znašel v tvojem Mauthausenu ali v Mardhausenu, kakor smo mu pravili kacetarji sami. V tem strahotnem taborišču sem se srečal tudi s tvojimi sinovi, s katerimi sem lahko sanjal o naših jutrišnjih drugačnih ali svobodnih demokratičnih in socialističnih domovinah, se pravi, tako o tvoji takšni kakor o svoji takšni domovini.

In ko sem imel kasneje neznansko srečo, da sem se rešil tvojega taborišča in da sem prišel v partizane, sem doživljal tam v odnosu do tebe samo takšno, kar lahko tako tebi ko celemu svetu vedno povem. Pri nas v partizanih nismo tvoje domovine prav nič sovražili, četudi so nam prav tvoji sinovi takrat toliko hudega storili — pričakovali smo takšno tvojo domovino, s katero bi si bili zares sosedje, kakor je to že naš pesnik terjal. Zelo dobro se spominjam dneva v roških hostah, bilo je poleti štiriinštiridesetega, ko je nanesla v pogovoru s Kidričem beseda na jutrišnjo usodo slovenske avstrijske Koroške, kako nam je ta naš prvi partijski politik nekam nanaglo in z neko našo takrat tako logično sprejemljivo mislijo ali miselnostjo odgovoril:

»Koroška? Naša slovenska avstrijska Koroška? To pač ne bo nikak problem več, ko bo Avstrija opravila z nacističnim nasiljem in ko bo Avstrija demokratična dežela.«

In to, ti moja nekdanja mačeha, nam je budilo vero v tvojo drugačno ali demokratično domovino, in morem ti samo povedati, kako smo bili zadovoljni, ko je naš slovenski in koroški človek v tvoji takrat nacistični Avstriji bil tisti, ki se je boril za tvojo demokratično domovino in za demokratični svet.

V tej tvoji sedANJI domovini začenjajo govoriti o nekem prastrahu. Lahko bi te povprašal, kdo se v tvoji domovini česa boji? Resnično se morejo bati samo tisti tvoji podaniki, ki jim niti njihove materinske govorice ne spoštuješ; kajti vzeti otroku ali človeku pravico do materinega jezika, naj bo ta jezik ali slovenski ali hrvaški ali pa tudi nemški, dā, tudi nemški, se pravi, da v človeku razvrednotuješ neko najbolj prvinsko čustvo spoštovanja do lastne matere, a mati pa bi morala biti človeku tudi njegova domovina, ali je to nemška ali hrvaška ali pa slovenska. Ali, ljuba mačeha, tega ti nisi nikoli razumela, pač nikoli doumela. Ti še vedno hočeš zlomiti človeka, zlomiti ga hočeš pri njegovem prvem in najbolj prvinskem spošto-

vanju, to je do materinega jezika; hočeš predvsem samo zvestega podanika, a ne moreš doumeti, kako je lahko resnično tvoj le tisti tvoj državljan, ki more brez strahu in svobodno živeti v tvoji domovini ter se svobodno kulturno razživeti.

Ali — težko je s tabo, enako je danes, kakor je bilo včeraj: po vsej sili hočeš ostati nemško ohola, nisi se navadila spoštovati drugih narodov in ne drugih kultur, predvsem pa slovanskih ne — in prav tudi to je bilo krivo, da se je v tvojih nedrih spočenal nacizem, se razraščal, začenjal s taborišči smrti ter pridno pomagal Hitlerju in njegovim krvnikom. Kaj te, ljuba mačeha, ni nič strah te nacistične poplave, ko bi še enkrat prišla? Ali pa si zares tako ostarela že, da ne moreš več prisluhniti času in tistim svojim demokratičnim silam, ki danes tako v tvoji domovini ko po celem svetu terjajo svet, v katerem bi se naj narodi spoštovali med sabo in v katerem bi se naj čutili tudi bogatejši, ko bi spoznavali in cenili kulture drugih narodov. Lahko ti povemo, kako je tega spoštovanja, predvsem pa do tvojih slovanskih narodov in manjšin, bilo pri tvojem nemštvu vedno bolj malo, in lahko bi ti tudi še enkrat povedali, kako še do danes nisi spoznala, zakaj so se te tako slovenski kakor tudi drugi narodi otesli, in zakaj si bila ječa narodov, kakor so nas to učili po šolah, in kakor hočeš po vsej sili biti danes še vedno ječa, tokrat ječa svojih slovanskih manjšin. Skozi veke si bila takšna do slovanskih narodov in še vedno se tega ne moreš do kraja otestiti. Prav zato se povprašujem: le koga je lahko v tej tvoji nemški domovini strah? Tvojim koroškim Slovencem in gradiščanskim Hrvatom ostaja boj za pravico svojega materinega jezika, strah pa te je lahko samo tvoje lastne in vase zagledane nemške in avstrijske oholnosti, a strah pred svojim lastnim demokratično mislečim avstrijskim državljanom, tako nemškim ko nenemškim.

Lj., 13. septembra 1976

Leopold
Suhodolčan

Strah pred duhovno in narodno osveščenostjo

Večkrat razmišljam, kako smo se Slovenci prebijali in ohranili skozi dolga stoletja, še posebej vse od leta, ko smo na Gosposvetskem polju ustoličili zadnjega slovenskega kneza. Na našem ozemlju so se menjavali tuji gospodarji, ki so imeli v teh stoletjih nenehno pod konico meča in pod križem slovensko telo in dušo. Tujec nam je bil gospodar najprej zato,

ker je bil Slovenec od njega ekonomsko odvisen (in tako sam ni bil nikoli pravi fevdalec ali buržuj), hkrati pa mu je s to odvisnostjo zdaj javno zdaj skrivno pral tudi možgane in cvrl dušo. Toda Slovenec je (predvsem kot trdoživi kmet) neuničljivo ohranil svoj jezik in v izvirnem ljudskem blagu tudi svojo kulturo. In iz te ljudske neuničljivosti je potem nenadoma znova izbruhn timer iz sebe prvo večje ime — Primož Trubar — in potem so se imena